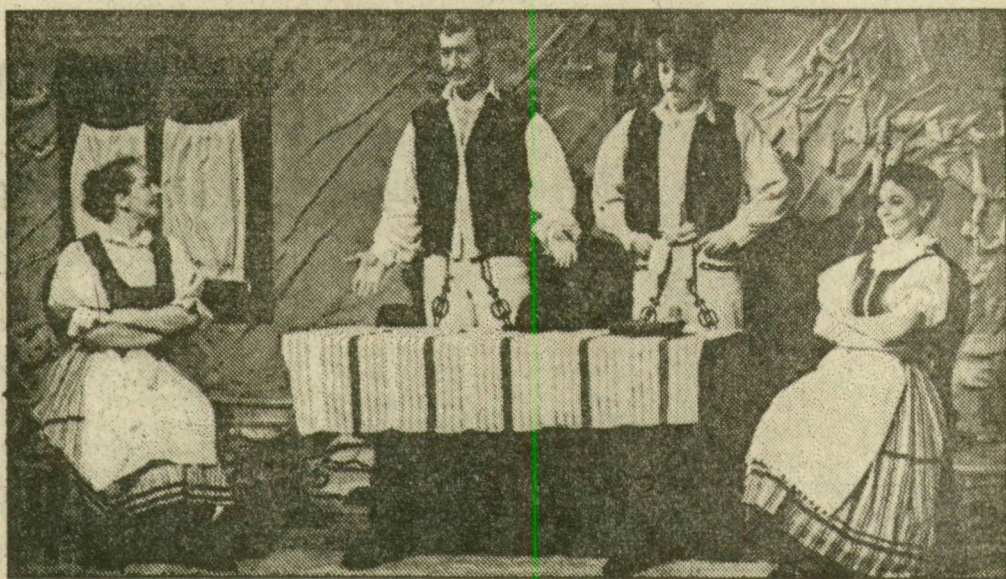

Énekes madár — bemutató a Kisszínházban

Költői szürrealizmus

Színházunk főrendezője egy étlaphoz hasonlította az idei műsortervet. Széles a kínálat, mindenki kedve, „étvágya” szerint választhat. Egy más metaforát használva úgy is mondhatnánk, olyan, mint egy jó bolt. Minden van benne. Mindenből egy kicsi.

A magyar ízeket Tamási Áron hivatott képviselni. Ez nagyon konkrétan értendő: Tamási valóban ízes szerző. Énekes madár című drámájában is fontos szerepet játszik a nyelv. Gazdag képiség, szellemes fordulatok és népi elemek jellemzik. A felépítés inkább meszeszerű, mint drámai. A felvonásokban kialakuló konfliktusokat csodák oldják meg. A csoda azonban ebben a szerkezetben nem tekinthető külső erőnek, hiszen működése mindig a drámai erőviszonyokból következik. Azt is mondhatnánk, hogy a csodák a tényleges, reális drámai viszonyok irreális megjelenítői. Magdó azért képes eltolni a falat, mert szerelme erősebb, tisztább, feltűbb, mint nővéreinek érzelmei. A fa csodás megnyúlása ugyanilyen okokkal magyarázható. Földhözragadt-ság és misztika furcsa keveréke jelenik meg a harmadik csodában. Amikor Móká váratlanul kimenekül a kútból, szerelmesének második szava (az öröm után), hogy „hát a kalapot adtál hol hagyta?”

Ez a különös keveredés jellemzi a darab színpadi megvalósítását is. Molnár Zsuzsa csodálatosan szép,

szürreális díszletet tervezett. A háttér, a falak és a padozat erős stílusjegyeket tartalmaz. A színpadon nagyvonalúan kapcsolja össze a tárgyak konkrétumát a jelmezek ismétlésével. Jelmezei is pontosak: nem az erdélyi népviselet szolgái másolatai, hanem a szerep közt is túlságosan „elvonat”. Sinka Károly biztos kézzel vezette az előadást. Minden buktatót kikerült, pedig buktatók lettek volna bőven. A szövegmondás izgalmas, a csodák technikái megvalósítása is jól sikerült. A kritikus számára, aki a darabnak néhány próbáján is részt vett, nagy eleményt jelentett felfedezni, hogy kezdtek el működni az előadásban a rendező megoldásai. Gondos, élvezetes munka.

Alighanem alapvető érdemei vannak a rendezőnek abban is, hogy a színészi teljesítmények egyenletek, s a szokásosnál némileg magasabb színvonalúak. A bemutató legjobb alakítása Dobos Kati Eszterre. A művész indíttatásából adódóan otthonos ebben a stílusban, az ő ajkáról hangzanak el a legtermészetesebben Tamási mondatai. Jártas a sokszínű, eleven, figurája ambivalens. Vállalja Eszter vélnyos nevetességét, és van ereje hozzá, hogy a megfelelő pillanatokban együttérzést keltsen. Ennek az Eszternek a vágyai, érzelmei, kitörései egyazon integrált személyiséggé nyilvánulnak, s a szituáció dönti el, hogy nevetünk-e rajta, vagy megvesszük bennünket. Markovits Bori Reginája egyértelmű-

ben komikus figura. Ez elsősorban abból fakad, hogy a művész inkább ábrázoló, „eljáró”, semmint átélő alkotó. A két öreglegény közül Kárpáti Tibor kifejezetten polgári figura. Egyénisége és a szerep között állandóan érezhető bizonyos távolság. Ennek ellenére mérték tartó. Hiteles. Bakk Lukácsnak elsősorban „általános emberi” tulajdonságait emeli ki: gonosz, intrikus, cselszövő. Kiss László kissé fiatalnak tűnik szerepéhez, nagyon fontos volna, hogy Móká és az öreglegények között nyilvánvaló generációs különbség legyen. Kömény Mózes a darabnak legkényesebb szerepe. Szövegei szinte infantilizáltan szellemeskedőek. Ezért aztán még a többi szereptől is nagyobb belső erőt, hitelességet követel meg. A bemutató Mókája, Somló Gábor nem rendelkezett ezzel az erővel, így aztán mindvégig illusztratív maradt. Janisch Éva Magdóját az élteti, hogy képes hinni a mesében, a csodában.

Érdekes és érvényes előadás az Énekes madár. Ugyanakkor teljesen más alapállásból, más stílusban készült, mint a színház egyéb előadásai. S hogy mindez csak közjáték, vagy a szegedi teátrum új vonulatának kezdete, az csak később fog eldőlni. (Nagy László felvételén Kérők és Kérettek: Dobos Kati, Kárpáti Tibor, Kiss László és Markovits Bori)

Márok Tamás

Születésnapj följegyzések

A szegedi kabaréről

A születésnap: december 17., hétfő. Születési hely: Royal kávéház, Szeged. Ne csodálkozzunk hát, mások is választották már vezetőiknek a helyet, ahol napvilágot láttak. S hogy a kabaré, mint név illik-e az újszülöttné? Meglátjuk. Egy csecsemőről nagyon nehéz megmondani, milyen személyiséggé válik. Ez a mi kabarénk mindenestre két-három havonként megmutatkozik, fejlődési állomásait figyelve, majd ítélnünk. Így szölt a szerkesztő, Márok Tamás ígérete, aki persze kért is: írásokat, minél több új szerzőtől. Majd szerzőként ő maga is bemutatkozott, s kiderült, hogy volt előiskolája: a Rádiókabaré pályázata. Kiszűrteket. Egyelőre nem tudni, hogy ez kit minősít.

A Délmagyarország munkatársai közül mások is bemutatkoztak, mint humoristák: Podmaniczky Szilárd, aki egyébként a legkomolyabb műfajban elkötelezett. Író. Hamarosan jön az első kötete. Amúgy az újság első számú vicc-, kiroki- és glosszagyártója. Apróhirdetés-frázisokat szürrealista modorban passzított egymáshoz és életünk furcsaságait csattanós egy mondatokban, hirdetésparafrazisokban fejezett ki. Az ő szövegei csiklandozták meg legghatósabban a közönséget. A Nagy Áser — aki nem más, mint Nyilas Péter — civilben a városképi jelentőségű történetek szorgalmas tudósítója: ezúttal Timár György Nevető lexikonját bővítette. Áser-modorban. A jövő titka, hogy az övéi jobbak, ugyanolyanok, netán gyengébbek, mint a nagy előd szövekei.

Márok Tamás nem szívta mellre a pesti kabaréhatalmasok ítéletét, szerencsére, mert akkor szegényebbek lennénk az Operai

kommentárok elnevezésű opusszal. Ennek egyik fele újságműfaj, úgy mint hír; a másik fele opera, a hírekre rimelő áriarészletek; a kettő együtt: valódi kabaré. A szerző és a neves baritonista, Németh József előadásában üdítően szellemes, kulturáltan szórakoztató, pikánsan politikai száma volt az estnek.

Es fölléptek a már-már profik: Ördög Ottó, akit legutóbb a rádiós közpöntől a szerkesztők juttattak a döntőbe. Az ő műfaját Sándor Györgyhez rokonítják a szakértők. En „csak” jókat nevettem rajta. Most viszont eszembe jut, hogy Nagy Bandó után megint itt van egy előadóként is szuperáló, Szegeden termelt humorista. A másik: Hanczár János, szintén rádiókabarés, fő szakterülete a történelem. Régebbi korok neveiből, szavaiból szerkeszt bővérű mai szövegeket. Mit mondjak: eredetiek, némelyikük frenetikus hatású.

Frank Györgyöt nem ismertem eddig, sem Veszélka Attilát. Am az előbbi Agyalmányai, az utóbbi Halálfigyeltiglan című munkája pompásan sikerült. A színház művészei. Dobos Kati, Kovács Zolt, Hegedűs Zoltán, Kátó Sándor, Bicskei Lukács, s egy tévészár, Sári Zsuzsa vállalták a kabarészíni szerepkört, amolyan rádiós-pódiumos modorban, ám ez nem azt jelenti, hogy csak fölolvastak.

Miután humorban nem ismerünk tréfát, s mert e közép-szer és szorongás uralta ter-
repek annyira vágyunk némi csillogó, könnyed szellemre, mint hal a vízre — erősen reméljük, hogy gyorsan fejlődik, és duzzadóan erőteljes lesz e szegedi kabaré-
újszülött. Éljen soká!

S. E.

A szolgálat sírig tartó

Beszélgetés dr. Püski Sándorral

A legnagyobb magyar könyves kiadó, ő a hazai szellemi erők, s a határon túli nemzeti kisebbségek szavának összefogója az 1956-os forradalom idején, a Petőfi Párt tagja, az 1962-ben börtönbe zárt, 1970-ben az emigráció megpróbáltatásait választó (New York), a távolból is utat találó magyar szellemi kisugárzású műhely központi alakja, a hetvenes években a legdühödtebb támadásokat kiváltó, „láthatatlan ellenfél” — ő dr. Püski Sándor, ma az újjáéledő, nevét viselő kiadó és vidéki könyvesboltok mecénása. Legutóbb a Bethlen-alapítvány kuratóriuma Bethlen Gábor-díjjal jutalmazta a könyvkiadó-irodalomszervező Püski Sándort és feleségét.

— Úgy tudom, már egyetemi éve alatt megszületett az elhatározása; a népből jött írókat adja ki, műveiket segíti a magyar nép elé tárni. Nyugodtan mondhatom, erre tette fel az életét, ennek ellenére igazi könyvkiadó — már aki huzamosabb ideig dolgozik a szakmában —, mégsem tudott idehaza lenni.

— Igazán öt esztendeig voltam kiadó, 1939—1944. között. Kerekén nyolcvan könyvet adtam ki. Aztán közbeszólt a háború, pedig a magyar valóság és a népi irodalom mindenképpen méltó folytatást érdemelt volna. A következő öt év a ceruzával, az inflációval, a papírgazdálkodással való bajlódással telt el, s 1950-ben államosítottak. Utána következett 20 éves teljes szünet. Hiába próbálkoztam többször is, velem is próbálkoztak, ennek ellenére nem volt mód az újabb magyar könyvkiadásba a magam kedve szerint visszakerülni.

A két idősebb fiamat 1956-ban a nagy áradás kivitte Amerikába. A feleségemmel együtt 1966 végén látogattuk meg őket. Akkor, a régi barátokat is megkeresve, szét néztem a terepen, egész Észak-Amerikában, hogy lehet-e az ottani magyar nyelvű sajtóban hasznos tevékenységet folytatnom. Sok magyar települést meglátogattam, és bár nem sok jóval bíztattak, elhatároztuk a ki-települést. Mindjárt meg is vehettünk volna New Yorkban egy kisebb magyar könyvesboltot, de 1967. végén hazajöttünk, hogy elrendezzük az ügyeinket, a könyv-külkereskedelmi vállalatot szerződést kössünk, s induljunk vissza!

Három év telt bele, mire újból kimehettünk. A könyvesboltot már régen eladták, és az ott is nehezülő gazdasági viszonyok között 60 évesen kellett az új életünket megkezdni, és néhány év múlva családi üzemből a nyugati világ legnagyobb magyar nyelvű könyves vállalkozását hoztuk össze, amit most István fiam vett a vállaira. Különösen az segített a kezdeti nehézségeken átbillenni, hogy a 70-es évek elején olyan neves személyiségeket hívtunk ki előadó-körútra, mint Jancsó Adrienne, Béres Ferenc, Csóori Sándor, Kósa Ferenc, Sütő András, Kányádi Sándor,

Domokos Géza, Czine Mihály. Így sikerült többszörű kapcsolatot kialakítani az amerikai magyarsággal, nemcsak a könyvterjesztést. Ugyanis végigjártuk a magyar településeket az előadókkal, könyvkiállításokkal, író-olvasó találkozókon, baráti beszélgetéseken vettünk részt, így szerveztük meg a tágabb vevőkört.

Eleinte akadt kisebb-nagyobb probléma; az egyik jobbról, a másik balról támadott, nem tudtak mit kezdeni velem, azt terjesztették rólam, hogy a Magyar Közlöny embere vagyok, majd később, hogy a Kádár Jánosé. Bizonyos idő elteltével azonban megváltozott a véleményük, és különben sem sokat törődtem vele, csak a munkám érdekelt. Amerikában azt csinálhattunk, amit akartunk, tőlem 20 év alatt egyetlenegy hatósági ember sem kérdezte meg, hogy mi van, mit akarunk a magyar könyvekkel. Az adót befizettük és kész. Bármilyen könyvet kiadhattunk, vagy kihozzathattunk Magyarországról, még marxista anyagokat is, ha kellett valakinek. Éltünk a kínálkozó lehetőségekkel. Kár, hogy közülünk többen, mint Kovács Imre, Kiss Sándor, ezeket a napokat már nem érhették meg. Mostanra meg egy kicsit mintha összezavarodott volna a politika, de bízunk benne, hogy a népi-nemzeti politizálás helyt áll magáért.

— Most talán van lehetőség igazi könyvkiadást, könyvkereskedelmet csinálni. Bár az Ön részéről mindig is nagyobb volt az áldozat, mint az elérhető siker. S ez a gazdasági válság súlyos terhet ró a könyves szakmára.

— Egy legyengült gazdaságra s egy túlszervezett könyvkiadásra engedték rá a krimi, a pornó, a politikai krimi dömpingjét. Igaz, kíváncsiságot elégít ki, ám történelmi tapasztalat, előbb több eltelik vele a nép. Sajnos a könyvkiadás elsősorban a hivatásos terjesztés csődjé miatt nehéz helyzetbe került, s egy-két év mindenképp kell az átalakulásra. A privatizáció sem kecsegtet gyors sikerrel, a könyvesbolt hálózatot fenntartani nem lehet töké nélkül, még azt sem tudjuk, hogy lesz-e elég magánvállalkozó, aki meg tudja fizetni a helyiségeket, a berendezéseket, a tét.

— Kösönöm a beszélgetésnek, a tét.

Sz. Lukács Imre

Mindezek mellé működőképes nagykereskedelmi vállalatok szükségesek, amelyek ellátják a kiskereskedéseket.

Az utóbbi két év politikai változásai tették lehetővé a szakmai visszatérésünket. Két éve kft.-ben kezdtük el a könyvkiadást és könyvterjesztést, mert csak így lehetett. Ez sok adminisztrációs költősséggel jár. Nem gondoltuk, hogy ennyire nehéz lesz, hiszen elhetnénk könyvnyelben, kisebb konfliktusforrásokkal.

— Miért? Mi okozza ennek a konfliktust?

— Igen sokan azt remélik, hogy minden további nélkül segíteni tudom a könyvek kiadását. Sajnos, ez nem így van. Ma már nincs semmiféle politikai hatósági hivatala a könyvkiadásnak, s ezt tudják a szerzők is, de annál több anyagi, szervezési, terjesztési akadály van. Irgalmatlan mennyiségű kézirát jut el hozzánk — gondolom minden kiadóhoz — foglalkozni ezekkel képtelenség, nem pedig mindet, vagy nagyobb részét kiadni. Csúpan néhány személyből álló vállalkozás a miénk, s nem tudunk nagyobb kiadói tevékenységet felvállalni. Ezért előfordulhatnak sértődések. Hiába jönnek rengeteg ötlettel, jó javaslattal a szerzők, túlbecsülik a lehetőségeinket.

— A köztudatban úgy terjedt el, hogy megérdemelten a legtöbb nagy városban Püski-könyvesbolt nyílt. Kérem, ismertesse meg olvasóinkat azzal, milyen szellemi műhelyek, illetve könyvesboltok jöttek létre!

— Igazán megtisztelő, hogy a nevemmel fémjelnek néhány könyvesboltot, de nincs tulajdonjogi kapcsolatunk ezekkel a boltokkal. Az indulásukat segítem elő hittelezéssel, bizományi anyaggal, s ők is segítenek a kiadványaim terjesztésében. Budapesten van a könyvesboltunk a Krisztina krt. 26. alatt, ez a bolt tulajdonjogiilag is a miénk, és a kiaoönkhoz ez társul. Kis- és nagykereskedést is végez. S Győrben van még egy fiókunk. Tudjuk, hogy újból meg kellene szervezni a háború alatti sikeres társadalmi terjesztésünket és a könyvbarát-hálózatot. Az egyházi, községi és iskolai körzetben való terjesztésben is lenne fantázia. A mostani viszonyok, az infláció és nem utolsósorban életkorunk, a 80 év miatt azonban ez nem olyan egyszerű, mint sokan gondolják. Ez a felszabadulás nekünk is későn jött. Talán majd egy fiatalabb könyves nemzedék ellátná. Segítenénk nekik, hiszen ez egész életünk.

A szolgálat pedig sírig tartó.

Templomi hangverseny

A Vaszy Viktor Kórus a szegedi szimfonikusokkal együtt, Gyüdi Sándor vezényletével mutatta be karácsonyi meglepetésként hét végén a felsővárosi Szent Miklós-templomban. Két ritkán hallható, oratorikus kompozícióval kedveskedtek a publikumnak, Haydn Szent Miklós-miséjével, s Puccini Messa di Glóriájával. A Haydn-mise nem tartozik a mester kiemelkedő művei közé, inkább megszólaltatásának a gesztusa a figyelemre méltó, mivel így tisztelegtek az előadók a karácsonyi ünnepek egyik kedves, jószágos személye, Szent Miklós püspök (aki egyben a templom névadója is), népszerű nevén a Mikulás előtt. Szólistaként a fiatal, nemrég diplomázott énekesnő, Szél Bernadett igen szépen mutatkozott be Selymes fényű, simogató szop-

ránján kulturáltan, hajlékonyan énekelte szölamát. Jól illeszkedett hozzá hangszíneben Katona Judit (alt).

Derecskei Zolt és Szűcs István nemcsak a Haydn-misében énekeltek, hanem a Puccini-mise szólistái is ők voltak. Derecskei Zolt erős hangú, kissé nazális tenor, a kvartettekben ezért „ki is szólt”. Szűcs István kellemes, bársnyos basszbariton. Mindketten odaadón, alaposan felkészülve énekeltek.

A kórus a Puccini-mű gyönyörű és nem könnyű Gloria-tételében virtuózán helyt állt, a zenekar úgyiszentén. Egészében véve nem kiemelkedő, de kellemes hangulatú hangversenyt élvezhettünk az adventben.

B. B.